

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ภายใต้กระแสแห่งการเปลี่ยนแปลง การปฏิรูประบบราชการ และการปฏิรูปการศึกษา แนวทางการบริหารงานบุคคลของภาครัฐได้ถูกปรับเปลี่ยนแนวคิดใหม่เป็นการบริหารทรัพยากรบุคคลเชิงกลยุทธ์ (Strategic Human Resource Management) และมีนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลแนวใหม่ที่ยึดหลักสมรรถนะ หลักผลงาน และหลักคุณธรรม กระบวนการพัฒนาบุคคลยุคใหม่จึงให้ความสำคัญในกระบวนการบริหารทรัพยากรบุคคล ที่อยู่บนฐานของหลักการสมรรถนะ ในด้านการศึกษา กลุ่มทรัพยากรบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อรองรับการกระจายอำนาจและเป็นกลไกขับเคลื่อนยุทธศาสตร์หน่วยงานสถานศึกษา ให้ประสบความสำเร็จสอดคล้องกับนโยบายและรองรับสภาพการเปลี่ยนแปลง คือ ผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และศึกษานิเทศก์ ซึ่งสมควรได้รับการพัฒนาตามหลักการสมรรถนะ

ในการบริหารจัดการองค์กรให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ผู้บริหารต้องสามารถบริหารบุคลากร พนักงานหรือทีมงานภายในองค์กร ให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างเป็นระบบและเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ซึ่งหากองค์กรใดประสบความสำเร็จด้านการพัฒนาทีมงานให้มีประสิทธิภาพในการทำงานและมีความรักต่อองค์กรแล้ว นอกจากจะนำมาซึ่งความสำเร็จของการทำงานได้ง่ายแล้ว ยังทำให้องค์กรสามารถรักษาความได้เปรียบในการแข่งขันได้ด้วย

การทำงานเป็นทีม เป็นการทำงานและทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิก โดยมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการทำงานเดียวกัน มีการวางแผนการทำงาน แบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อให้งานและกิจกรรมบรรลุผลสำเร็จ อีกทั้งเป็นแรงจูงใจสำคัญที่จะผลักดันให้ผู้บริหารเป็นผู้นำ ที่ดีในการนำให้ทีมประสบความสำเร็จในการทำงาน ซึ่งผู้บริหารจำเป็นต้องค้นหาลักษณะการทำงานเป็นทีมให้พบ แล้วจึงนำเอากลยุทธ์ในการสร้างทีมเข้ามาใช้เพื่อให้ทุกคนทำงานร่วมกันและประสบความสำเร็จ ดังนั้น การทำงานเป็นทีมจึงมีความสำคัญในทุกองค์กร เนื่องจากเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารงาน โดยการทำงานเป็นทีมมีบทบาทสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือของกลุ่มสมาชิกเป็นอย่างดี

การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานสอดคล้องกับความต้องการของบุคคล และสังคมมีความสำคัญยิ่งในการพัฒนาคน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของประเทศ จำเป็นต้องให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการทำงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจุบันในหน่วยงานทางการศึกษา สถานศึกษาจะเห็นว่าการบริหารการจัดการศึกษาหรือการบริหารองค์กรทางการศึกษาได้ส่งเสริมแนวทางการทำงานเป็นที่ทีมงานมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ และในอนาคตข้างหน้าจะเห็นว่าทุกองค์การทางการศึกษา หน่วยงานทางการศึกษาจะส่งเสริมการทำงานเป็นที่ทีมงานเป็นทวีคูณและจะมีบทบาทสำคัญทั้งองค์กรธุรกิจที่แสวงหากำไรและองค์กรที่มีการจัดการมุ่งผลประโยชน์ที่ไม่มีผลกำไรอื่น ๆ ด้วย

อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมองค์กรที่มีอิทธิพลต่อการทำงานหรือการเปลี่ยนแปลงองค์การการเรียนรู้ร่วมกันเป็นที่ ทีม เพื่อเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรทางการศึกษาสถาบันทางการศึกษา หน่วยงานทางการศึกษา สถานศึกษาในการเรียนรู้ร่วมกันเป็นที่ ทีม เพื่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรทางการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญยิ่งต่อการเริ่มต้นการปฏิบัติงานในองค์กรทางการศึกษา หน่วยงานทางการศึกษา สถานศึกษาหรือการทำงานร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อการเป็นที่ทีมงานที่มีวิธีการที่สำคัญ ได้แก่ การเสวนาซึ่งมีความหมายว่าเป็นการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นร่วมกันโดยที่สมาชิกแต่ละคนมีความคิดและมีจิตใจที่ยอมรับเปิดกว้าง ข้อคิดเห็นและเหตุผลของเพื่อนสมาชิกหรือเพื่อนร่วมงาน เพื่อนครูในหน่วยงานสถานศึกษา เดียวกันของกันและกัน ส่วนการอภิปรายนั้นเป็นการที่มีการจัดเตรียมข้อสมมุติฐานทางเลือกไว้ล่วงหน้าเพื่อให้ทุกคนที่ทีมงานในหน่วยงานเดียวกันร่วมเสนอความคิดเห็นแนวทางเพื่อหาข้อยุติร่วมกันให้เป็นแนวทางเดียวกัน นอกจากนี้การบริหารงานเป็นที่ ทีมจะเป็นการที่มีผู้นำหรือหัวหน้าทีมเป็นผู้ดำเนินการเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันและสร้างความสำเร็จหรือหาข้อยุติรวมไปถึงอาจจะประสบความสำเร็จ ผิดหวังหรือไม่ประสบความสำเร็จเมื่องานหรือผลงานปรากฏออกมาต่อสาธารณชน ในทำนองเดียวกันการบริหารโครงการซึ่งมีหัวหน้าทีมงานและสมาชิกโครงการที่มีการกำหนดเวลาเริ่มต้นแล้วเสร็จสิ้นเมื่อกำหนดครบตามระยะเวลาที่กำหนดไว้แล้วนั้น จะปรากฏชัดเจนเมื่อมีกิจกรรมและผู้รับผิดชอบรวมทั้งมีกระบวนการการบริหารจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบซึ่งทีมงานทุกคนจะได้มีส่วนร่วมรับรู้มีโอกาสรับทราบเข้าใจงานทุกขั้นตอนร่วมกัน ทัดเทียมกันด้วย

ดังนั้นจะเห็นว่าการทำงานเป็นที่ ทีมขององค์กรทางการศึกษาหน่วยงานทางการศึกษา สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องเป็นการสร้างทีมงานเพื่อเป็นการเรียนรู้ร่วมกันเป็นที่ ทีม เป็นการเรียนรู้ในระหว่างการทำงาน หลังจากเสร็จสิ้นการทำงานหรือแม้กระทั่งก่อนที่เริ่มการทำงานด้วย เป็นการ

สร้างมีความเป็นกันเอง เน้นความเป็นระบบโดยต้องเรียนรู้อะไรก่อน-หลังจึงจะประสบผลสำเร็จ และความเป็นประโยชน์ให้แต่ละคนแต่ละทีมงานมีความรอบรู้และพัฒนาความสามารถสูงขึ้น ตลอดเวลาและยังเป็นการพัฒนาบุคคลทางการศึกษา ครู ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีความสามารถทำงานปฏิบัติงานทดแทนกันได้เป็นอย่างดีเป็นการสร้างผู้นำในรุ่นต่อไป โดยให้ ผู้นำองค์กรทุกระดับทำหน้าที่เป็นครูผู้สอนโดยการแลกเปลี่ยนการสอนซึ่งกันและกันเพื่อถ่ายทอด ความเป็นเลิศและเพื่อให้เกิดการยอมรับต่อกันอย่างเป็นระบบและเป็นการเปิดโอกาสสร้างคนที่มี ศักยภาพและมีความสามารถให้เป็นผู้นำในทุกระดับในสถานศึกษานั้นเอง ด้วยเหตุผลดังกล่าว จะเห็นได้ว่าสถานศึกษาได้มีการทำงานเป็นทีม จะส่งผลให้การบริหาร งานในสถานศึกษาประสบ ผลสำเร็จ ผู้ศึกษาค้นคว้าจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสมรรถนะการทำงานเป็นทีมของครูและ บุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 ว่ามี สมรรถนะการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับมากน้อยเพียงใด และมีความแตกต่างกันหรือไม่ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและบุคลากรทางการศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะการทำงาน เป็นทีม โดยจำแนกตามตำแหน่งหน้าที่และขนาดของโรงเรียน ทั้งนี้ผลการวิจัยที่ได้จะนำเป็นข้อมูล เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการนำแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ มาใช้ในการพัฒนาระบบการ บริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้ สถานศึกษามีทิศทางการบริหารงานบุคคลที่ชัดเจนและเป็นระบบมากขึ้น โดยมุ่งการทำงานเป็นทีม และพัฒนาบุคลากรเหล่านั้นให้มีความสามารถที่จะทำงานในความรับผิดชอบให้สำเร็จ มีผลการ ปฏิบัติงานเป็นไปตามที่สถานศึกษามุ่งหวัง และพร้อมที่จะขับเคลื่อนให้สถานศึกษาไปสู่เป้าหมาย ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อผู้เรียนและองค์กร

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะการทำงานเป็นทีมของครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะการทำงานเป็นทีมของครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 โดยจำแนกตามตำแหน่งหน้าที่และขนาดของ โรงเรียน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลจากการศึกษา จะเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับหน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้ประกอบการพิจารณาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการทำงานเป็นทีมของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1
2. ผลการวิจัยที่ได้จะนำเป็นข้อมูลเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการนำแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ มาใช้ในการพัฒนาระบบการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาสมรรถนะการทำงานเป็นทีมของครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 ปีการศึกษา 2552 ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 171 คน และครู จำนวน 2,086 คน รวมทั้งสิ้น 2,257 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample size) โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครซซี่และมอร์แกน (R.V.Krejcie & D.W.Morgan อ้างถึงใน บุญชุมศรีสะอาด, 2545 : 43) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 443 คน และใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) ตามสัดส่วนขนาดโรงเรียน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

2.1.1 ตำแหน่ง แบ่งเป็น

- ผู้บริหารโรงเรียน
- ครู

2.1.2 ขนาดโรงเรียน แบ่งเป็น

- ขนาดเล็ก
- ขนาดกลาง
- ขนาดใหญ่

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ สมรรถนะการทำงานเป็นทีมใน 5 ด้าน ดังนี้

2.2.1 ด้านการรับรู้และเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเอง

2.2.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดภารกิจและเป้าหมายของทีม

2.2.3 ด้านการกระตุ้นให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของทีม

2.2.4 ด้านการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในทีม

2.2.5 ด้านการกำหนดกลยุทธ์และทิศทางของทีม

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. สมรรถนะ หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะของครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากพฤติกรรมการทำงานที่แสดงออกของแต่ละบุคคล ที่สามารถวัดและสังเกตเห็นได้

2. สมรรถนะการทำงานเป็นทีม หมายถึง ความรู้ความสามารถ ทักษะในการปฏิบัติงานร่วมกันของครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 โดยอาศัยความสัมพันธ์และการพึ่งพาอาศัยกันเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดร่วมกัน ซึ่งจะมีพฤติกรรมที่แสดงออกในลักษณะ 5 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการรับรู้และเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเอง หมายถึง ครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 เข้าร่วมประชุมเพื่อรับรู้ถึงเป้าหมาย ความคืบหน้าของงาน เข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมที่ทีมงานจัดขึ้น และสามารถปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายของทีมงานได้

2.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดภารกิจและเป้าหมายของทีม หมายถึง ครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 มีส่วนช่วยสมาชิกในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย กระตุ้นและจูงใจให้สมาชิกแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ซึ่งให้สมาชิกเห็นถึงอุปสรรคหรือปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นของทีมงาน และนำเสนอแนวทางเลือกในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของสมาชิกในทีม

2.3 ด้านการกระตุ้นให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของทีม หมายถึง ครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 ส่งเสริมบรรยากาศของการสนับสนุน การยอมรับและการเปิดเผยข้อมูลซึ่งกันและกันภายในทีม แก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นของสมาชิกในทีม คิดหาวิธีการที่จะกำจัดหรือลดอุปสรรคที่เกิดขึ้นของการทำงานเป็นทีมและสนับสนุนการทำงานเป็นทีมมากกว่าการแข่งขัน

2.4 การกำหนดบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในทีม หมายถึง ครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 มีการวิเคราะห์ขั้นตอน

การทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพและเสนอแนะวิธีการปรับปรุง ส่งเสริมบรรยากาศของการมีส่วนร่วม และความผูกพันต่อเป้าหมายของทีม วิเคราะห์หาข้อสรุปและนำความคิดเห็นของทีมงานไปปฏิบัติ และสอนให้สมาชิกในการทำงานเป็นทีมให้บรรลุผลสำเร็จ

2.5 ด้านการกำหนดกลยุทธ์และทิศทางของทีม หมายถึง ครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 มีการกำหนดกลยุทธ์และทิศทางของทีมงานโดยเชื่อมโยงกับเป้าหมายของหน่วยงาน ติดตามและประเมินผลการทำงานของสมาชิกในทีมอย่างต่อเนื่อง ให้คำปรึกษาแนะนำแก่สมาชิกในทีมถึงแนวทางและวิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพ และสนับสนุนให้สมาชิกในทีมงานทำงานร่วมกับทีมงานอื่นทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน

3. ครูและบุคลากรทางการศึกษา หมายถึง บุคคลที่มีฐานะเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาและปฏิบัติงานในโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1

4. ขนาดโรงเรียน หมายถึง ประเภทของโรงเรียน จำแนกตามจำนวนนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 แบ่งเป็น 3 ขนาด ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ

- 4.1 โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 1-120 คน
- 4.2 โรงเรียนขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 121-300 คน
- 4.3 โรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 301 คนขึ้นไป

สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า

1. ครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 ที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน มีสมรรถนะการทำงานเป็นทีมแตกต่างกัน

2. ครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีสมรรถนะการทำงานเป็นทีมแตกต่างกัน